

О. А. Карлова, Х. І. Калашнікова
Харків, Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова

ГЕНДЕРНА РІВНОВАГА ЯК ВИСХІДНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ МІСТА

Своєчасна участь жінок у формуванні стратегій розвитку міст привносить нові цінності в політичну культуру суспільства, виступає певним каталізатором і індикатором змін і трансформацій, що відбуваються в нашому суспільстві. Досягнення гендерної рівноваги, на думку наукової громади до якої приєднується автор, є одним з важливих факторів стабілізації економіки України, воно знижує суттєво стратегічні ризики розвитку міст¹.

Погіршення якості життя населення та значний економічний спад, що є наслідками впливу глобальної фінансово-економічної кризи на економіку держав Західної Європи² та України та її регіонів, продемонстрували відсутність ефективної системи прогнозування та стратегічного планування міст³. Потрібна система заходів для виводу з кризового стану кожної української родини, як основної ланки звена ланцюга: родина – місто – регіон – держава. Така система, що дасть змогу вченим визначити найбільш вразливі (з точки зору наявності внутрішніх кризових явищ) елементи регіональної соціально-економічної системи, змоделювати зовнішній вплив, визначити основні точки опору та розробити адекватні заходи мінімізації впливу екзогенних криз на сталість функціонування мезосистеми⁴.

Численні дослідження регіональних проблем розвитку доводять, що локомотивами сталого розвитку регіонів є великі міста. В великих містах України проживає близько 20% населення держави. За відсутності стратегічного підходу до планування розвитку цих міст і чітко визначеної відповідальності органів управління неможливе їхнє посткризове відновлення та подальший сталий розвиток.

В Україні відбувається поступове подолання гендерної асиметрії. Жінки виступають ініціаторами регулювання гендерної нерівності в політиці, економіці, науці. При формуванні стратегій розвитку міст, жінки - прагнуть брати участь у прийнятті рішень на всіх рівнях влади. Це обумовлено, насамперед, необхідністю

¹ Київський інститут гендерних досліджень: теорії гендеру. Навчальний посібник. – К.:Основи, 2004. - С.304.

² Гендерное равенство: Шведский подход к справедливости./ Публикатор: Шведский институт/ Режим доступа: <http://www.sweden.se/ru/Start/Work-live/Facts/Gender-equality-in-Sweden/>

³ Карлова О.А. Обґрунтування концепції регулювання розвитку соціально-економічної системи міста. Використання інструментів стратегічного і бюджетного планування програмних заходів регіону та міста з цільовими стратегічними орієнтирами. Соціально-економічні відносини у державі, її регіонах та населених пунктах: теорія, методологія, практика: монографія/ За заг. ред. Дорофієнко В.В. – Донецьк: "ВІК", 2012. – С. 219-250.

⁴ Гендерное равенство: Шведский подход к справедливости./ Публикатор: Шведский институт/ Режим доступа: <http://www.sweden.se/ru/Start/Work-live/Facts/Gender-equality-in-Sweden/>

справедливого розподілу ресурсів, наявністю широких можливостей соціально-економічного дії і відповідальністю. Основною рисою чинних стратегічних планів та програм міського розвитку є недостатня обґрунтованість вибору стратегічних напрямів, розподілу ресурсів та визначення інструментів реалізації програмних заходів, критеріїв та індикаторів оцінювання досягнутих результатів.

Зокрема, відсутня система показників, що дозволяє виділяти стратегічні процеси (життєдіяльності населення, діяльності господарюючих суб'єктів, відтворення і розвитку). Ці недоліки виникають через брак компетентності і недостатнє володіння управлінськими технологіями, які найсуттєвіше впливають на розвиток великого міста. Одна з суттєвих проблем, яка виникає в процесі управління розвитком великого міста, полягає в тому, що на стадії стратегічного планування не застосовуються інструменти, які дозволяють оцінити наслідки прийнятих стратегічних рішень, а використання несистематизованих показників соціально-економічного розвитку великого міста не дає змоги обрати найкращий стратегічний варіант. На стадії реалізації стратегії соціально-економічного розвитку великого міста відсутня дієва система моніторингу, що є необхідною як для оцінки ефективності руху до встановлених цілей, так і для прийняття своєчасних рішень щодо забезпечення якісних змін і діагностики їх наслідків.

Теоретико-методологічною основою дослідження є гендерний підхід, суть якого полягає в аналізі стану системи життєзабезпечення міста України та домінування, що затверджуються в суспільстві через гендерні взаємодії.

Господарська ситуація, що склалася у сфері життєзабезпечення¹, зміни взаємодій внутрішніх і зовнішніх факторів, вимагають нових підходів до управління цією сферою: 1) реалізація цілісної концепції стратегічного управління розвитком сфери життєзабезпечення, яка взаємоузгоджена з стратегічними напрямами соціально-економічного розвитку великого міста з урахування гендерної рівноваги;

2) синтез державного та ринкового регулювання для підвищення ступіню економічної свободи жінок.

Місія організацій (підприємств) сфери життєзабезпечення є ядром системи цілей і висхідним моментом стратегічного управління розвитком цієї сфери, а жінка – матір і господиня вдома та на підприємствах комунального господарства міст.

Цілі розглядаються як формальне відображення інтересів власників, суб'єктів господарювання, органів регіональної влади та інших осіб (споживачів ЖКП) з урахуванням їх відносної влади та характеру взаємодії. Генеральна мета некомерційних (муніципальних) організацій як правило збігається з місією: перехід житлово-комунального господарства на ринкові, соціально орієнтовані принципи функціонування для забезпечення населення великого міста житлово-комунальними послугами (ЖКП) необхідної якості та кількості. На основі цілей формуються стратегічні завдання, які повинні бути вирішені у визначених часових і ресурсних

¹ Карлова О.А. Гендерний аспект системи життєзабезпечення міст // Гендерна політика міст: історія і сучасність: Матеріали II міжнарод. наук.-практ. конфер.: Наук. зб. – Вип. 2 – Х.:Озон-Інвест, 2007. – С.59-64.

межах. При формуванні стратегії управління розвитком сфери життєзабезпечення необхідно врахувати результати аналізу зовнішнього середовища: суспільно-політичної ситуації, законодавчого та правового простору, економічних і соціальних умов життя населення.

Одним з пріоритетних напрямів розвитку сфери життєзабезпечення повинно стати впровадження систем менеджменту якості (СМЯ) на підприємствах, що входять до її складу. Для об'єктивної оцінки якості результатів будь-якої високотехнологічної продукції або послуги, до яких, безумовно, належать житлово-комунальні послуги, необхідно мати також уявлення про те, яка якість самого процесу надання цих послуг, тобто наскільки він ідеальний, упорядкований, організований, забезпечений, націлений на запобігання появи відхилень, невідповідностей тощо. Якість таких процесів зазвичай підтверджується гарантією того, що надана послуга повинна відповідати встановленим вимогам і, в першу чергу, вимогам споживачів. Забезпечення ж таких гарантій у всьому світі пов'язують з наявністю в організації певної системи менеджменту якості.

Для сфери життєзабезпечення система менеджменту якості – це комплексна система управління діяльністю організацій, що забезпечує надання житлово-комунальних послуг високого рівня якості при оптимальних витратах для максимального задоволення вимог споживача і створює задоволення персоналу результатами діяльності організації. Стратегія управління розвитком сфери життєзабезпечення великого міста повинна формуватися за результатами SWOT – аналізу, а одним з її пріоритетних напрямів, як зазначалося вище, повинно стати впровадження системи менеджменту якості на підприємствах. Принципи менеджменту якості служать основою для розробки політики якості.

Для СМЯ основні принципи, на яких повинна будуватися система, повинні збігатися з базовими принципами менеджменту якості, вказаними в стандарті ДСТУ ISO 9000-2001 «Система менеджменту якості. Рекомендації щодо поліпшення діяльності»: 1. Орієнтація на споживача. 2. Процесно-орієнтований підхід. Бажаний результат досягається ефективніше, якщо різними видами діяльності і відповідними ресурсами управляють як процесом. Це призводить до необхідності інвентаризації всіх життєво важливих процесів підприємства, визначенню відповідальних за такі процеси і документальної регламентації останніх. 3. Системний підхід до менеджменту. Виявлення, розуміння і менеджмент взаємопов'язаних процесів як системи, яка сприяє результативності та ефективності організації для досягнення її цілей. 4. Постійне покращення – в цілому слід розглядати як незмінну мету діяльності підприємства сфери життєзабезпечення.

Внутрішній ситуаційний аналіз – це оцінка можливостей і ресурсів підприємств сфери (фінансових, матеріальних, трудових ресурсів). В цілому цей аналіз є необхідною передумовою для прийняття рішень щодо вибору стратегії управління розвитком сфери життєзабезпечення великого міста. В результаті аналізу параметрів розвитку великого міста визначаються особливості, що характеризують

сильні сторони і проблеми розвитку сфери, можливості і загрози зовнішнього середовища, які зводяться в матрицю рішень SWOT- аналізу.

За результатами аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища сфери життєзабезпечення, з урахуванням місії та цілей, визначається глобальна стратегія розвитку, яка узгоджується з приватними.

Для сфери життєзабезпечення великого міста з трьох стратегій (зростання, конкуренції, адаптації) здійснюється вибір найоптимальнішої.

Порушення гендерної рівності прав в містах носять досить багатогранний характер. У першу чергу, це нерівність у можливості працевлаштуватися, хоча за даними офіційної статистики приблизно 63% робітників сфери життєзабезпечення великого міста – жінки. Є визнана нерівність в оплаті праці та обмеження прав на роботу за віком та статтю. Причому треба додати, що найбільш гостро дискримінацію відчують жінки з міських сімей, від виробничих місць вони за роки незалежності спочатку перейшли в сферу послуг, а потім, нажаль великою часткою – в тіньову економіку. У всякому разі, багато жінок, на собі відчули дискримінацію прав на отримання будь-якої роботи і оплати праці. Жінки по природі господині і мають чітке бачення сьогодення та майбутнього родини, міста, регіону і країни. Ресурси повинні бути в руках тих, хто знає, як з ними поводитись.

З розвитком місцевого самоврядування в Україні адміністративно-територіальні одиниці отримали можливість самостійно визначати стратегію свого розвитку. Найважливішим результатом цих позитивних змін стала можливість переходу до політики розвитку на основі створення єдиної системи, що базується на прогнозах, стратегіях і програмах, які розробляються з урахуванням соціально-економічного потенціалу міст. Прогрес у зміні становища жінок і міст є однією з умов сталого розвитку. Жінки відповідають за управління природними ресурсами в родині, вирішують завдання відтворення умов життя людей, здійснюють постачання домогосподарств паливом, водою, продуктами харчування, а також на продаж. Однак вони рідко займають позицію, яка була дозволяла впливати на рішення в сфері розміщення ресурсів. У той же час при скороченні доступності продуктивних ресурсів для жінок веде до зростання бідності з усіма витікаючими наслідками, включаючи голод, недоїдання, хвороби. Економічно, екологічно та соціально ефективний розвиток вимагає повної переорієнтації зусиль на розширення можливостей жінок.